

Η έννοια της συνεργασίας και η συμβολή της στην ανάπτυξη των βιβλιοθηκών

Ημερίδα με θέμα: **Συνεργασία Βιβλιοθηκών: εθνικό, τοπικό, διαθεματικό επίπεδο**

Θεσσαλονίκη, Εκθεσιακό Κέντρο Helexpo,
Πέμπτη 29 Μαΐου 2008

Εύα Σεμερτζάκη

*βιβλιοθηκονόμος MSc., Τράπεζα της Ελλάδος,
συντάκτρια του ηλεκτρονικού περιοδικού ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ*

Εισαγωγή

Σύμφωνα με το λεξικό του Γ. Μπαμπινιώτη «*συνεργασία*» σημαίνει α) «το να εργάζεται κανείς από κοινού με άλλον ή άλλους για την επίτευξη κοινού στόχου» και β) «η ανάπτυξη σχέσεων αλληλοβοήθειας μεταξύ ατόμων ή ομάδων, που έχουν κοινούς στόχους. Μια συνεργασία χρειάζεται λοιπόν τουλάχιστον δύο εταίρους.

Στη σημερινή ομιλία θα αναφερθώ:

- ♦ στην έννοια της συνεργασίας στις βιβλιοθήκες,
- ♦ στους τρόπους δόμησης συνεργατικών σχημάτων,
- ♦ στις μορφές συνεργασίας με διαφορετικούς τομείς και φορείς, και
- ♦ σε παραδείγματα συνεργασιών που αφορούν βιβλιοθήκες.

Θα ήθελα να αρχίσω με ένα παραμύθι με τίτλο 'πετρόσουπα' (σούπα από πέτρες) που διάβασα σε ένα άρθρο. Μια νεαρή γυναίκα προετοιμαζόταν να φύγει από το πατρικό σπίτι της στο χωριό και να πάει στην πόλη, να δουλέψει για να βοηθήσει οικονομικά τους πτωχούς, αγρότες γονείς της. Η κοπέλα ξεκίνησε με τα πόδια, παίρνοντας μαζί της λίγο φαγητό. Επειδή όμως η πόλη βρισκόταν αρκετά μακριά από το χωριό, η τροφή που είχε η κοπέλα μαζί της γρήγορα τελείωσε. Στα χωριά από τα οποία περνούσε ζητούσε από τους χωρικούς λίγο φαγητό, χωρίς όμως κανείς να

προθυμοποιηθεί να της δώσει. Ήταν απελπισμένη. Χωρίς τροφή δεν θα είχε την ενέργεια να περπατά για να φθάσει στην πόλη.

Εξουθενωμένη λοιπόν κάθησε κάτω από ένα δέντρο κοντά σε ένα χωριό, όταν ξαφνικά της ήλθε μια ιδέα. Αφού οι χωρικοί έλεγαν ότι δεν διέθεταν αρκετή τροφή, η κοπέλα θα προσφερόταν να φτιάξει πετρόσουπα για όλους. Είπε την ιδέα της στους χωρικούς, οι οποίοι την αποδέχτηκαν ευμενώς. Τους ζήτησε μια μεγάλη κατσαρόλα, νερό και ένα μέρος για να ανάψει φωτιά. Καθώς οι χωρικοί δεν είχαν ξανακούσει για πετρόσουπα, έφεραν στην κοπέλα ό,τι ζήτησε. Ενώσω έβραζαν οι πέτρες στην κατσαρόλα, η κοπέλα είπε στους χωρικούς που παρακολουθούσαν, ότι η πετρόσουπα θα γινόταν νόστιμη αν πρόσθετε αλάτι. Η κοπέλα αφού έβαλε το αλάτι που έφερε ένας χωρικός, εξήγησε ότι αυτού του είδους οι πέτρες θα έκαναν νοστιμότερη σούπα αν πρόσθεταν καρώτα. Σύντομα οι χωρικοί έφεραν καρώτα, πατάτες, λάχανο και κρεμμύδια. Η κοπέλα υποστηρίζοντας τη μαγειρική της τέχνη επισήμανε ότι αν πρόσθεταν λίγο κρέας η σούπα θα ήταν αρκετά νόστιμη για ένα τραπέζι πλούσιων ανθρώπων (rich man's table).

Αφού έβρασε και το κρέας, η κοπέλα προσκάλεσε όλους τους χωρικούς να συμφάγουν. Πρόθυμοι εκείνοι έφεραν τραπέζια, καρέκλες, πιάτα και κουτάλια, ψωμί και κρασί. Όλοι μαζί απόλαυσαν τη γευστική σούπα και στη συνέχεια άρχισαν το τραγούδι και το χορό. Προσκάλεσαν την κοπέλα να κοιμηθεί το βράδυ στο χωριό. Το πρωί της πρόσφεραν φαγητό για τη συνέχεια του ταξιδιού της, ευχαριστώντας την για το νόστιμο φαγητό που τους ετοίμασε (Colaïanni 2000, pp.1-2).

Το επιμύθιο είναι ότι όταν αρκετοί άνθρωποι μοιράζονται πόρους, το αποτέλεσμα θα είναι προς όφελος του γενικού συνόλου. Όταν μια βιβλιοθήκη λοιπόν συμμετέχει σε συνεργατικό έργο, το αποτέλεσμα θα είναι ωφέλιμο για όλους τους εταίρους.

1. Η έννοια της συνεργασίας στις βιβλιοθήκες

Κατά μια έννοια οι βιβλιοθήκες δημιουργήθηκαν από την ανάγκη να συγκεντρωθούν πηγές για κοινό όφελος και όχι μόνο προς όφελος των ολίγων που είχαν τη δυνατότητα να αγοράζουν δικά τους βιβλία. Ιδιωτικές συλλογές υπήρχαν ήδη από την εποχή του Αριστοτέλη (4^{ος} αι. π.Χ.) με τη γνωστή βιβλιοθήκη του, που αποτέλεσαν τον πυρήνα για να δημιουργηθούν αργότερα δημόσιες βιβλιοθήκες. Η αρχαία βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας αναπτύχθηκε και από ιδιωτικές συλλογές, π.χ. από μέρος των βιβλίων του Αριστοτέλη που περιήλθαν στους επιγόνους του. Στη ρωμαϊκή εποχή επιφανείς άνδρες είχαν τις ιδιωτικές βιβλιοθήκες τους, πολλές από τις οποίες αποτέλεσαν τη βάση για την ίδρυση δημοσίων βιβλιοθηκών.

Πιστεύω ότι καμιά βιβλιοθήκη σήμερα δεν μπορεί να θεωρηθεί αυτάρκης ως προς τις πηγές της και επαρκής ως προς τη χρηματοδότηση για να είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις ερευνητικές ανάγκες των χρηστών της. Οι δικτυακές υπηρεσίες, η επέλαση του διαδικτύου, η απαίτηση των χρηστών για πρόσβαση σε μεγάλους όγκους ψηφιακού περιεχομένου οδηγούν αναγκαστικά τις βιβλιοθήκες να αναζητήσουν εταιρικές συνεργασίες για να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται στην αποστολή τους. Τα πολιτιστικά ιδρύματα (αρχεία, βιβλιοθήκες και μουσεία) με τη συμμετοχή τους σε συνεργατικά σχήματα εξασφαλίζουν κοινό πρόγραμμα δράσης, βρίσκουν πηγές χρηματοδότησης για καινοτόμα έργα, πετυχαίνουν οικονομίες κλίμακος, το προσωπικό τους αποκτά νέες δεξιότητες και διευρύνει τις υπάρχουσες. Το αποτέλεσμα είναι η παροχή βελτιωμένων και ποιοτικών σύγχρονων υπηρεσιών προς τους χρήστες που είναι ο απώτερος στόχος κάθε βιβλιοθήκης. Συνεπακόλουθο είναι η ανάδειξη της εικόνας της βιβλιοθήκης μέσα στον γονεϊκό οργανισμό και στην κοινότητα χρηστών που εξυπηρετεί και κατ' επέκταση η ατομική ανάδειξη καθενός από τα μέλη του προσωπικού της βιβλιοθήκης που συμμετέχει σε εταιρικές συνεργασίες. Τα πλεονεκτήματα της κοινής εργασίας είναι πολλαπλά και οι δυναμικές επαγγελματικές σχέσεις που κτίζονται μεταξύ των μελών μπορούν να συνεχίζονται μετά το τέλος του έργου. Η ομάδα έργου από το πρώτο βήμα της συνεργασίας της μέχρι το τελικό αποτέλεσμα αποκτά ισχυρούς δεσμούς και εμπειρίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε νέες εταιρικές συνεργασίες (Melrose 2003, pp.5-7).

Η συνεργασία αναδεικνύεται η στρατηγική του 21^{ου} αιώνα (Martin 2003, p.5). Ευθυγραμμίζεται με τον τρόπο θεώρησης των κοινοτήτων ως ενοποιημένο σύνολο του οποίου αποτελούμε μέρη. Η συνεργασία αντανakλά την αναγνώριση ότι υπάρχουν τομείς ενδιαφέροντος, δραστηριότητας και αποστολής που διασταυρώνονται. Είναι η δυνατότητα δημιουργίας συνέργειας και δομών όπου το σύνολο έχει μεγαλύτερη ισχύ έναντι των επιμέρους μερών. Η συνεργασία εισάγει επιπλέον ενέργεια στη ζωή ενός ιδρύματος, δημιουργώντας προσωρινές εμπειρίες που εμπνέουν μόνιμες αλλαγές. Τα αποτελέσματα της συνεργασίας αποβαίνουν επικερδή για κάθε οργανισμό που συμμετέχει σε αυτήν. Η ισχύς εν τη ενώσει.

2. Τρόποι δόμησης συνεργατικών σχημάτων

Επιθυμούμε να συνεργαστούμε για να διευρύνουμε το είδος και την ποιότητα των υπηρεσιών μας, αλλά ποιά είναι τα βασικά βήματα που δημιουργούν μια συνεργασία? (CALIMERA, pp.141-142).

- ♦ *Η αρχική ιδέα*: ένας οργανισμός, ένας φορέας, μια βιβλιοθήκη συλλαμβάνει μια ιδέα που θέλει να υλοποιήσει, αλλά δεν μπορεί μόνος του. Του λείπει είτε η χρηματοδότηση, είτε η τεχνογνωσία, είτε οι εξειδικευμένες γνώσεις.
- ♦ *Υποστήριξη*: το πρώτο βήμα για το εγχείρημα είναι να πειστεί ο γονεϊκός οργανισμός και να δεσμευτεί μέχρι το τέλος. Η υποστήριξη είναι ουσιώδης παράγοντας.
- ♦ *Άτυπες επαφές*: ο εκπρόσωπος του φορέα κάνει άτυπες επαφές, προκαταρκτικές συζητήσεις και βολιδοσκοπήσεις με πιθανούς εταίρους για να διαγνώσει την επιθυμία ή τη θέλησή τους να συνεργαστούν, αποδεχόμενοι την αρχική ιδέα.
- ♦ *Κατανόηση αναγκών*: όλοι οι εταίροι πρέπει να κατανοούν τις ανάγκες, τις προτεραιότητες και την εταιρική κουλτούρα των άλλων εταίρων, αλλά και να θεωρούν ότι η συμβολή καθενός είναι σημαντική.
- ♦ *Ομάδα έργου*: αφού καθοριστούν οι εταίροι, καταρτίζεται η ομάδα έργου με εκπροσώπους από όλους τους φορείς, πρόσωπα υπεύθυνα και κατάλληλα με διαφορετικές ειδικότητες, ανάλογα με τις δραστηριότητες

κάθε οργανισμού, π.χ. βιβλιοθηκονόμος, εκπαιδευτικός, έφορος μουσείου, αρχειονόμος, ειδικός πληροφορικής, σχεδιαστής ιστοτόπων.

2.α. Διοικητική μορφή της συνεργασίας

Το οργανωτικό σχήμα της εταιρικής συνεργασίας πρέπει να είναι σαφές και καθορισμένο εξ αρχής. Η εταιρική συνεργασία χρειάζεται:

- ♦ Να έχει **δήλωση της αποστολής και όραμα**, π.χ. «να περισώσει, να διασώσει και να καταστήσει προσβάσιμο στους χρήστες το περιεχόμενο της [ειδικής] συλλογής που φιλοξενείται στη βιβλιοθήκη, με τη δημιουργία ιστοτόπου ελεύθερα προσβάσιμου από το κοινό».
- ♦ Να έχει **στρατηγικό σχέδιο** που να καθορίζει με σαφήνεια τους στόχους, τα καθήκοντα, τις δραστηριότητες και τις δικαιοδοσίες της:
- ♦ Να έχει διοικητικό συμβούλιο ή εκτελεστική ομάδα έργου με εκπροσώπους όλων των εμπλεκομένων φορέων.
- ♦ Να αποκτήσει **ταυτότητα** και/ή **λογότυπο** για να είναι αναγνωρίσιμη στον έξω κόσμο.
- ♦ Να δημιουργήσει **ομάδες** για την υλοποίηση του έργου.
- ♦ Να υποβάλλει **εκθέσεις** προς τους οργανισμούς στους οποίους είναι υπόλογη, για την πορεία του έργου και για την υλοποίηση των σχεδίων δράσης.
- ♦ Να προβλέπει **στρατηγική εξόδου**, δηλαδή συμφωνία στην περίπτωση εγκατάλειψης της εταιρικής συνεργασίας πριν τη λήξη του έργου.

2.β. Στοιχεία ενός στρατηγικού σχεδίου

Μια εταιρική συνεργασία βασίζεται σε στρατηγικό σχέδιο, που περιλαμβάνει τα εξής:

- ♦ αποστολή και όραμα,
- ♦ περιγραφή της τρέχουσας κατάστασης (προβλήματα, πόροι, τεχνολογία, υποδομές, προσωπικό, προσφερόμενες υπηρεσίες, διαβουλεύσεις με χρήστες, καταγραφή δυνατών και αδύνατων σημείων: ανάλυση SWOT),
- ♦ περιγραφή του σημείου στο οποίο στοχεύει το έργο κατά την ολοκλήρωσή του,
- ♦ καθορισμός μετρήσιμων, επιτεύξιμων και ρεαλιστικών στόχων, που συνάδουν με την αρχική δήλωση αποστολής,

- ♦ τρέχοντα θέματα και παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν κατά την εκτέλεση του έργου (περιβάλλον, γεωγραφική περιγραφή, δημογραφική περιγραφή της κοινότητας),
- ♦ πολιτικές που θα ακολουθηθούν,
- ♦ προγραμματισμός σχεδίου δράσης που καθορίζει ποιός θα κάνει τί και σε πόσο χρονικό διάστημα,
- ♦ κατάρτιση προϋπολογισμού του έργου / οικονομικό σχέδιο,
- ♦ μέτρηση στόχων απόδοσης,
- ♦ ανασκόπηση του σχεδίου δράσης σε τακτά διαστήματα για τον έλεγχο της προόδου.

2.γ. Χρηματοδότηση

Χωρίς χρηματοδότηση ένα έργο, μια εταιρική συνεργασία δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους της. Η ομάδα έργου πρέπει να είναι σε θέση να καταρτίσει τη σωστή αίτηση για χρηματοδότηση. Η χρηματοδότηση μπορεί να προέρχεται από:

- ♦ βασικές επιχορηγήσεις από εθνικά ή περιφερειακά προγράμματα,
- ♦ πρωτογενή κρατικά κεφάλαια, όπως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, από την Κοινωνία της Πληροφορίας και το Ευρωπαϊκό ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, από τα κοινοτικά κονδύλια, από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων,
- ♦ οικονομική υποστήριξη από τις τοπικές αρχές,
- ♦ έσοδα που προέρχονται από το ίδιο το έργο,
- ♦ συνδρομές μελών.

2.δ. Προαπαιτούμενα επιτυχίας της συνεργασίας

Επειδή δεν είναι εύκολο και απλό να ξεκινήσει και να ευοδωθεί μια συνεργασία, πρέπει να βασίζεται σε προαπαιτούμενα:

- ♦ Ένα συνεργατικό σχήμα επιτελεί στην ουσία μια ομαδική εργασία.
- ♦ Η δύναμη της ομάδας είναι αυτή που πρέπει να υπερισχύει και όχι η εγωιστική προβολή των μερών (Melrose 2003, pp.6-7). Γι' αυτό τα μέλη πρέπει να γνωριστούν μεταξύ τους και να συναντώνται τακτικά για να συζητούν την πορεία του έργου είτε με φυσική παρουσία, είτε με τη χρήση σύγχρονων μέσων επικοινωνίας (forum συζήτησης, blogs, videoconferencing) (Ostgard 2006, p.3)

- ♦ Κάθε μέλος της εταιρικής συνεργασίας πρέπει να έχει ένα διακριτό ρόλο να παίζει και να κατανοεί την αξία της συνεργασίας.
- ♦ Απαιτείται υπευθυνότητα των μερών, αίσθηση συναδελφικότητας, συνέπεια, σύμπνοια, ενθουσιασμός, φιλότιμο, όρεξη για δουλειά (φιλεργία), ειλικρίνεια, ενέργεια, εμμονή, υπομονή.
- ♦ Χρειάζεται θέληση να ξεπερνώνται όσα εμπόδια παρουσιάζονται και η συναισθηση ότι δεν μπορεί ένας μόνος του να κάνει τα πάντα. Κάθε εταίρος βασίζεται στη γνώση και στην εμπειρία των άλλων με κοινό στόχο την επιτυχή ολοκλήρωση του έργου. Σε μια συνεργασία υπάρχουν ευκαιρίες για όλους. Δεν είναι εξ αρχής όλοι γνώστες του τρόπου λειτουργίας μιας εταιρικής συνεργασίας και όλοι έχουν διαφορετικά επίπεδα εμπειριών.
- ♦ Είναι σημαντική η υποστήριξη από τους συμμετέχοντες οργανισμούς.
- ♦ Είναι απαραίτητη η εμπλοκή και άλλων ομάδων από το προσωπικό κάθε οργανισμού.
- ♦ Απαιτείται προώθηση και προβολή του έργου. Η επικοινωνία με τον τοπικό τύπο και τα μέσα ενημέρωσης βοηθούν στην κατεύθυνση αυτή.
- ♦ Είναι βασική η διενέργεια ερωτηματολογίων για την ικανοποίηση των δυνητικών χρηστών / αποδεκτών του αποτελέσματος της συνεργασίας.
- ♦ Σημαντικό εργαλείο προώθησης αποτελεί ο σχεδιασμός και υποστήριξη ιστοτόπου, καθώς ο πληθυσμός βασίζει εν πολλοίς την ενημέρωσή του στο διαδίκτυο.
- ♦ Επειδή πρόκειται για επένδυση καθενός από τα εμπλεκόμενα μέρη, πρέπει να υπάρχει η θέληση για βελτίωση των δεξιοτήτων και γνώσεων του προσωπικού ως ένα από τα αποτελέσματα του έργου.

2.ε. Δυσκολίες από μια εταιρική συνεργασία

Μια σύμπραξη, κοινοπραξία, εταιρική συνεργασία ή όπως αλλιώς την αποκαλέσουμε πρέπει να είναι προετοιμασμένη ότι ενδεχομένως θα αντιμετωπίσει δυσκολίες. Αυτές προέρχονται από τους εξής παράγοντες:

- ♦ Διαφορετικά ιδρύματα, με διαφορετική εταιρική κουλτούρα καλούνται να συνεργαστούν.
- ♦ Υπάρχουν διαφορές στο κεφάλαιο/περιουσιακά στοιχεία, στο προσωπικό, στο ακαδημαϊκό επίπεδο των στελεχών, ακόμα και στην

εσωτερική ορολογία και λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί κάθε συμμετέχων φορέας.

- ♦ Διαφέρουν ως προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, την αμεσότητα και επίδραση που ασκούν στις κοινότητες που εξυπηρετούν.
- ♦ Οι διαφορές έγκεινται επίσης στις αξίες και αρχές, στην αποστολή και στις αρμοδιότητες που επιτελεί κάθε εταίρος (Martin 2003, p.6).

Αυτές οι διαφορές δεν είναι αμελητέες, ούτε παραβλέπονται. Επιβάλλεται εξ αρχής να γνωστοποιηθούν οι διαφορές αυτές στους συμμετέχοντες φορείς, να αντιμετωπιστούν με ειλικρίνεια και καλή θέληση, ώστε να λειτουργήσουν ως φορείς συνέργειας και όχι αντιπαλότητας, διατηρώντας παράλληλα την ακεραιότητα κάθε φορέα.

3. Μορφές εταιρικών συνεργασιών

Οι συνεργασίες μεταξύ των βιβλιοθηκών με άλλους φορείς και οργανισμούς είναι πολλές και ποικίλες.

A. Εταιρικές συνεργασίες ανά γεωγραφική περιοχή

- ♦ Σε **εθνικό επίπεδο** οι συνεργασίες σχεδιάζονται για να προάγουν σημαντικά εθνικά προγράμματα και συγκεκριμένους στόχους, που αγκαλιάζουν όλους τους οργανισμούς οι οποίοι υπόκεινται στο συγκεκριμένο σχήμα, π.χ. το Γενικό Συμβούλιο Βιβλιοθηκών της Ελλάδος, το Συμβούλιο για Μουσεία, Βιβλιοθήκες και Αρχεία (MLA Council) του Ηνωμένου Βασιλείου, η Διευθύνουσα Αρχή Αρχείων, Βιβλιοθηκών και Μουσείων της Νορβηγίας (ABM-utvikling).
- ♦ Σε **περιφερειακό επίπεδο** μπορούν να συγκροτηθούν στρατηγικές συνεργασίες μεταξύ των πολιτιστικών ιδρυμάτων (αρχείων, βιβλιοθηκών, μουσείων) μιας περιφέρειας, με στόχους την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών, την παροχή συμβουλών, τη δημιουργία περιφερειακού ευρυζωνικού δικτύου πληροφοριών, την ανάπτυξη και διανομή ηλεκτρονικού περιεχομένου, την ανανέωση και βελτίωση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, την προώθηση της αναγνωσιμότητας, τη δημιουργία κέντρων δια βίου μάθησης,

αλλά και εκπροσώπησης των 3 τομέων σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, σε συνεργασία με άλλους φορείς και οργανισμούς.

Β. Εταιρικές συνεργασίες μεταξύ πολιτιστικών ιδρυμάτων

Οι βιβλιοθήκες και τα άλλα πολιτιστικά ιδρύματα μπορούν να συνάψουν συνεργασίες με άλλες ομάδες βιβλιοθηκών, μουσείων και αρχείων για να καταστήσουν τις συλλογές τους ταυτόχρονα προσβάσιμες στο ευρύ κοινό. Για παράδειγμα ένα έργο ψηφιοποίησης μεταξύ των τριών τομέων θα δώσει στον τελικό χρήστη τη δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες που βρίσκονται στα βιβλία της βιβλιοθήκης, στην περιγραφή ενός μουσειακού αντικειμένου, σε έγγραφα από το αρχείο, αλλά και φωτογραφικό υλικό, εικόνες και αρχεία ήχου. Ο χρήστης αντλεί την πληροφορία που θέλει, χωρίς να ενδιαφέρεται για την προέλευσή της.

Γ. Εταιρικές συνεργασίες μεταξύ ιδρυμάτων του ίδιου τομέα

Είναι συνήθης μορφή συνεργασίας μεταξύ ομοειδών βιβλιοθηκών. Συνεργασίες τέτοιου είδους έχουν στόχο την από κοινού αγορά υλικού για τις βιβλιοθήκες, π.χ. η ελληνική κοινοπραξία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών HealLink, σήμερα Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, αγοράζει ηλεκτρονικά περιοδικά, αυξάνοντας τον αριθμό των περιοδικών στα οποία έχει πρόσβαση κάθε βιβλιοθήκη μέλος και ταυτόχρονα μειώνοντας το συνολικό κόστος και την επιβάρυνση καθεμίας. Στην κοινοπραξία του OhioLINK οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες του Ohio αγοράζουν από κοινού βιβλία, εξοικονομώντας χρήματα, αποφεύγοντας την αγορά πολλαπλών αντιτύπων και χρησιμοποιούν κοινό σύστημα διαχείρισης (Kohl 2006, pp. 395-398). Η συνεργασία μεταξύ ομοειδών θεματικά βιβλιοθηκών, όπως οικονομικές βιβλιοθήκες, μπορεί να συντελέσει στην αγορά ακριβών ηλεκτρονικών πηγών, όπως η Datastream. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται αποδοτικότερη αξιοποίηση των χρημάτων του προϋπολογισμού κάθε βιβλιοθήκης, αφού με τις διαπραγματεύσεις για μαζικές αγορές επιτυγχάνονται εκπτώσεις στις τιμές και αποδοτικότερες συμφωνίες για τη χορήγηση αδειών χρήσης. Οι εκδότες επίσης επωφελούνται από τέτοιες αγορές, επειδή εξασφαλίζουν μεγάλο μερίδιο αγοράς, σταθερούς πελάτες και εξοικονομούν χρήματα από την προώθηση των προϊόντων τους.

Άλλα παραδείγματα συνεργασιών αυτού του είδους είναι η ψηφιοποίηση υλικού και η παροχή πρόσβασης μέσω κοινής ηλεκτρονικής πύλης ή η σύνδεση καταλόγων βιβλιοθηκών, δημιουργώντας συλλογικούς καταλόγους (Zephyr, Συλλογικός Κατάλογος Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Συλλογικός Κατάλογος Δημοσίων Βιβλιοθηκών, COPAC). Η κοινή αποθήκευση έντυπου υλικού σε κοινά αποθετήρια είναι ένα ακόμα παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών (Southwest Ohio repository με 4 βιβλιοθήκες). Τα οφέλη της συνεργασίας είναι πολλαπλά, επειδή οι συνθήκες αποθήκευσης είναι κατάλληλες, η τοποθέτηση του υλικού στα ράφια εξοικονομεί χώρο και το κόστος μειώνεται. Οι συλλογές παραμένουν ενεργές, επειδή κάθε φορά που ένας αναγνώστης ζητά ένα τεκμήριο από τα αποθετήρια, το προσωπικό φροντίζει να το αποστείλει σε 1-2 ημέρες ή ηλεκτρονικά ή με fax (Kohl 2006, p.398-400).

Δ. Εταιρικές συνεργασίες με τον εκπαιδευτικό τομέα

Οι βιβλιοθήκες ως πηγές πληροφόρησης, κέντρα μάθησης και διάχυσης της γνώσης μπορούν κάλλιστα να συνεργαστούν σε τοπικό επίπεδο με σχολεία, κολέγια, πανεπιστήμια, ιδρύματα εκπαίδευσης ενηλίκων, με κέντρα κατάρτισης σε τοπικές επιχειρήσεις με νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς. Ένα ελληνικό παράδειγμα αυτής της περίπτωσης είναι η συνεργασία του Ιδρύματος Ευγενίδου με την Εκπαιδευτικό Πύλη του Υπουργείου Παιδείας με θέμα την πληροφοριακή παιδεία για εκπαιδευτικούς. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς για την ανάπτυξη τεχνολογικών δεξιοτήτων και απόκτηση ικανοτήτων αναζήτησης και εντοπισμού της πληροφορίας, μεθοδολογία έρευνας σε βιβλιοθήκες, τρόπους οργάνωσης της πληροφορίας στη βιβλιοθήκη και σε ηλεκτρονικές πηγές, τρόπους αναζήτησης πληροφοριών στο διαδίκτυο (<http://www.eugenfound.edu.gr>).

Ε. Εταιρικές συνεργασίες με τον τομέα του εθελοντισμού

Μπορεί ο εθελοντισμός στην Ελλάδα να μην είναι ευρέως διαδεδομένος, αλλά οι συνεργασίες βιβλιοθηκών με μη κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς εθελοντισμού έχει θετικά οφέλη. Συνεργασίες αυτού του είδους είναι η προσφορά υπηρεσιών βιβλιοθήκης σε ηλικιωμένα και εμποδιζόμενα

άτομα, σε παιδιά, σε εθνικές μειονότητες και σε ειδικές ομάδες της κοινότητας που εξυπηρετεί η βιβλιοθήκη. Ένα εξαιρετο παράδειγμα αυτού του είδους υπήρξε η λειτουργία των δύο βιβλιοθηκών κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα. Εθελοντές βιβλιοθηκονόμοι (όπως και η ομιλούσα) συνεργάστηκαν με το έμμισθο προσωπικό των βιβλιοθηκών για το άριστο αποτέλεσμα των Αγώνων. (φωτογραφία).

ΣΤ. Εταιρικές συνεργασίες με τη βιομηχανία και τον ιδιωτικό τομέα

Οι βιβλιοθήκες δεν είναι κερδοσκοπικοί οργανισμοί. Άρα δεν παράγουν χρήματα, αλλά παρέχουν υπηρεσίες. Υπάρχουν ιδιωτικές επιχειρήσεις και οργανισμοί που διαθέτουν πλούσιο βιβλιακό και πολύτιμο αρχειακό υλικό. Σε πολλές περιπτώσεις το υλικό αυτό κινδυνεύει να καταστραφεί αν η εταιρεία βρεθεί σε δυσμενή οικονομική θέση. Επειδή η βιβλιοθήκη ή το αρχείο σε μια εταιρεία δεν αποτελούν πηγή προσπορισμού εσόδων, σε περίπτωση ανάγκης και περικοπής εξόδων της εταιρείας, η βιβλιοθήκη και το αρχείο θα είναι από τα πρώτα τμήματα που θα πέσουν θύματα των περικοπών. Η δημιουργία συνεργασιών μεταξύ δημοσίων ή ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών με εταιρείες, μπορεί να συμβάλει στη διαφύλαξη και διατήρηση πολύτιμων συλλογών.

ΣΤ.1. Εταιρικές συνεργασίες για την ανάπτυξη των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας

Συνεργασίες μπορούν να υπάρξουν μεταξύ βιβλιοθηκών για τη βελτίωση των υπηρεσιών τους με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας. Είναι γεγονός ότι η τεχνολογία, η τεχνογνωσία, η ψηφιοποίηση, το λογισμικό, οι ιστοτόποι, η ευρυζωνικότητα, οι τηλεπικοινωνίες, οι σύγχρονες ηλεκτρονικές υποδομές, τα δίκτυα έχουν όχι ευκαταφρόνητο οικονομικό κόστος. Οι συμπράξεις μεταξύ βιβλιοθηκών και ιδιωτικού τομέα, όπως εταιρείες τηλεπικοινωνιών, είναι απαραίτητες και πρέπει να ενθαρρύνονται. Οι μεν εταιρείες χρειάζονται να προωθούν και να πωλούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, οι δε βιβλιοθήκες χρειάζονται τις εταιρείες αυτές για την ανάπτυξή τους. Με τέτοιου είδους συνεργασίες υλοποιούνται έργα σημαντικά, όπως η αγορά από κοινού ηλεκτρονικών πηγών διαθέσιμων στο κοινό που εξυπηρετούν οι συμμετέχοντες φορείς, η παροχή ηλεκτρονικής πρόσβασης σε καταλόγους βιβλιοθηκών, η

δυνατότητα συμβολής στο περιεχόμενο, από κοινού συνεργασίες για παροχή νέων υπηρεσιών, π.χ. «Ρωτήστε ένα βιβλιοθηκονόμο».

ΣΤ.2. Εταιρικές συνεργασίες για τη διατήρηση και συντήρηση υλικού

Η διατήρηση και συντήρηση έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού απαιτεί επαρκή χρηματοδότηση, γνώση, κατάλληλο προσωπικό, εφαρμογή προτύπων, κατάλληλους τρόπους φύλαξης, σχέδιο αντιμετώπισης καταστροφών, εργαστήρια συντήρησης ποικίλου υλικού. Οι συνεργασίες με στόχο αυτή τη δραστηριότητα αποφέρουν οφέλη κυρίως σε μικρές βιβλιοθήκες ή αρχεία που με δικούς τους οικονομικούς πόρους δεν θα μπορούσαν να ανταποκριθούν σε ακριβά έργα.

Ζ. Εταιρικές συνεργασίες για χρηματοδότηση

Τα τελευταία τουλάχιστον δέκα χρόνια έχουν διατεθεί πολλά χρήματα για τις βιβλιοθήκες από τα ευρωπαϊκά προγράμματα και τα τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης. Το ΕΣΠΑ (Δ' ΚΠΣ 2007-2013) είναι προ των πυλών. Οι βιβλιοθήκες έχουν ωφεληθεί στο έπακρο από τα κονδύλια αυτά. Ωστόσο η διαδικασία υποβολής προτάσεων χρηματοδότησης είναι επίπονη και χρονοβόρα διαδικασία που απαιτεί τεχνογνωσία, την οποία ίσως δεν διαθέτει το προσωπικό της βιβλιοθήκης. Η συνεργασία βιβλιοθηκών με συμβουλευτικές εταιρείες για σύνταξη προτάσεων χρηματοδότησης, αποβαίνει χρήσιμη, αυξάνοντας τις πιθανότητες επιτυχούς αξιολόγησης της υποβληθείσας πρότασης, που τεκμηριώνεται τεχνοκρατικά.

Η. Εταιρικές συνεργασίες με τον εμπορικό τομέα

Επειδή οι βιβλιοθήκες σήμερα αλλάζουν μορφή στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν περισσότερο κοινό, επινοούν νέες μορφές συνεργασίας με τον εμπορικό τομέα. Αυτή η συνεργασία αποτελεί πηγή εσόδων για τις βιβλιοθήκες. Η συνεργασία με τον εμπορικό τομέα έγκειται στην πώληση αντικειμένων όπως φωτογραφιών, αντιγράφων έργων, αναμνηστικών δώρων από τη βιβλιοθήκη, αλλά και ενοικίαση χώρων σε φορείς της κοινότητας για την οργάνωση εκδηλώσεων και για φιλοξενία υπηρεσιών εστίασης. Σε δήμους της Μεγάλης Βρετανίας έχουν ανοίξει τα «Καταστήματα Ιδεών» (Idea Stores: <http://www.ideastore.co.uk>) για να

ανταποκριθούν στις ανάγκες της νέας εποχής. Τα καταστήματα αυτά συνδυάζουν τις λειτουργίες και υπηρεσίες πληροφόρησης μιας παραδοσιακής βιβλιοθήκης με ευκαιρίες δια βίου μάθησης σε περιβάλλον φιλικό και άνετο. Στη βιβλιοθήκη υπάρχουν βιβλία, CD και DVD. Για μάθηση οργανώνονται ημερήσιες, εσπερινές και εβδομαδιαίες τάξεις μαθημάτων με ποικίλα θέματα. Διατίθενται εκτενείς πηγές πληροφόρησης όπως online πηγές και τοπικές μελέτες και αρχειακές συλλογές. Οι άνθρωποι επισκέπτονται τα μέρη αυτά για ανάγνωση κατά τον ελεύθερο χρόνο, επέκταση των γνώσεων ή την αναζήτηση επαγγέλματος, συναντήσεις με φίλους για καφέ, πλοήγηση στο διαδίκτυο, ανάγνωση εφημερίδων. Ο δανεισμός βιβλίων είναι δωρεάν, ωστόσο υπάρχει χρέωση για δανεισμό οπτικοακουστικού υλικού, φωτοαντίγραφα και εκτυπώσεις, memory sticks, fax κ.λπ. Τα Idea Stores συνδέονται με την Κοινοπραξία Βιβλιοθηκών του Λονδίνου (London Libraries Consortium).

4. Παραδείγματα συνεργασιών

Εκτός από τα παραδείγματα εταιρικών συνεργασιών που αναφέραμε, στην ενότητα αυτή παραθέτουμε ορισμένα ακόμα όπως:

- ♦ **Infolibraries.gr** Ηλεκτρονική πύλη για τις δημόσιες – δημοτικές βιβλιοθήκες υπό την ευθύνη της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας. Παρέχει πρόσβαση στους καταλόγους των βιβλιοθηκών και πληροφοριακές ενότητες για το έργο τους (<http://www.infolibraries.gr>).
- ♦ **Οργανωτική Επιτροπή Ενίσχυσης Βιβλιοθηκών** (<http://www.goethe.de/synergasia>). Η Επιτροπή είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας ξένων πολιτιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα (Γερμανικό, ΗΠΑ, Γαλλικό, Ιταλικό, Ολλανδικό, Ισπανικό) με ελληνικούς φορείς (Υπουργείο Παιδείας, Εθνική Βιβλιοθήκη, Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων & Επιστημόνων Πληροφόρησης και πρόσφατα μέλη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης και Αμερικανικό Κολέγιο Θεσσαλονίκης). Κύριο έργο της Επιτροπής είναι η οργάνωση συνεδρίων (το φετινό θα πραγματοποιηθεί στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης στην Αθήνα, στις 10 και 11 Ιουνίου 2008) με

συγκεκριμένο θέμα κάθε χρόνο, η συνεργασία κυρίως με δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες, η οργάνωση εργαστηρίων, η παρουσίαση του έργου της σε ημερίδες και συνέδρια στην Ελλάδα και πρόσφατα στην Ιταλία και η έκδοση του ηλεκτρονικού περιοδικού ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.

- ♦ **Ομάδα για τις Ειδικές Βιβλιοθήκες.** Πριν από τρία χρόνια ξεκίνησε μια πρωτοβουλία από άτομα που προέρχονται από τις βιβλιοθήκες: Ίδρυμα Ευγενίδου, Οργανισμός Μεσολάβησης & Διαιτησίας, Τεχνικό Επιμελητήριο και Τράπεζα της Ελλάδος με σκοπό την επικοινωνία με και την καταγραφή των ειδικών βιβλιοθηκών στην Ελλάδα. Έχει συνταχθεί σχετικό έντυπο και διακινείται σε βιβλιοθήκες για συμπλήρωση των στοιχείων τους. Ο κατάλογος αυτός ενημερώνεται και φιλοξενείται στον ιστοτόπο της Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Ευγενίδου, χωρισμένος σε θεματικές κατηγορίες. Η μεταφορά του καταλόγου έχει αρχίσει να γίνεται στον ιστοτόπο της ΕΕΒΕΠ (τμήμα SpelNet). Η ομάδα ειδικών βιβλιοθηκών ευελπιστεί και εύχεται ότι θα συνεχίσει να εμπλουτίζεται ο κατάλογος αυτός. Η ομάδα προσκαλεί κάθε ενδιαφερόμενο να συμμετέχει τόσο στον εμπλουτισμό του καταλόγου, όσο και στη διεύρυνσή της με νέα μέλη. Επίσης έχει κατά νου άλλες δραστηριότητες συνεργασίας (συνάντηση, νέες κοινές υπηρεσίες προς τους χρήστες των ειδικών βιβλιοθηκών).
- ♦ **Europeana** (<http://www.europeana.eu>). Είναι ο ευρωπαϊκός δικτυακός τόπος που παρουσιάζει ψηφιοποιημένες συλλογές από αρχεία, μουσεία, βιβλιοθήκες και συλλογές οπτικοακουστικού υλικού της Ευρώπης. Περιλαμβάνει πίνακες, φωτογραφίες, αντικείμενα, βιβλία, εφημερίδες, αρχειακά έγγραφα, ταινίες και αρχεία ήχου που έχουν ψηφιοποιηθεί από ευρωπαϊκούς οργανισμούς πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ♦ **The European Library** (<http://www.theeuropeanlibrary.org>). Η ηλεκτρονική πύλη που προσφέρει πρόσβαση στις πηγές 47 εθνικών βιβλιοθηκών της Ευρώπης σε 20 γλώσσες. Οι διαθέσιμες πηγές σήμερα σε ψηφιακή ή βιβλιογραφική μορφή είναι 150 εκατ., ενώ σημειώνεται σταδιακή αύξηση.
- ♦ Κοινή καταλογογράφηση για άμεση καταγραφή της εθνικής βιβλιογραφίας από τη Βασιλική Βιβλιοθήκη (Εθνική Βιβλιοθήκη) της Σουηδίας. Έργο **LIBRIS** με βάσεις δεδομένων από 200 σουηδικές βιβλιοθήκες (<http://www.libris.kb.se>) (Tedenmyr 2001) σε συνεργασία

με εκδοτικούς οίκους για την κοινή καταλογογράφηση βιβλίων αμέσως μετά την έκδοσή τους.

- ♦ **Central Bank Librarians' Group.** Το 2002 στο Πανεπιστήμιο Cambridge οργανώθηκε σεμινάριο από το Central Banking Publications και απευθυνόταν σε βιβλιοθηκονόμους κεντρικών τραπεζών. Στο περιθώριο του σεμιναρίου κάποιοι από τους συμμετέχοντες συγκεντρωθήκαμε και συζητήσαμε την ιδέα να δημιουργήσουμε μια ομάδα, καθώς είχαμε πολλά κοινά σημεία προερχόμενοι από τον ίδιο τομέα δραστηριότητας. Το αποτέλεσμα ήταν ότι στα επόμενα χρόνια η Τράπεζα του Καναδά δημιούργησε και εξακολουθεί να συντηρεί μια ηλεκτρονική ταχυδρομική υπηρεσία στην οποία συμμετέχουν όσοι βιβλιοθηκονόμοι κεντρικών τραπεζών επιθυμούν. Η υπηρεσία αυτή είναι ένα ευκολόχρηστο και δραστήριο forum συζήτησης, ανταλλαγής ιδεών, προβληματισμών και απόψεων για θέματα βιβλιοθηκών, αλλά και τρόπος ανταλλαγής άρθρων περιοδικών και βιβλιογραφικών πηγών. Έκτοτε καθιερώσαμε την ετήσια συνάντησή μας με έναρξη το 2005 σε συνεργασία με το Central Banking Publications. Από το τρέχον έτος συζητάμε την οργάνωση ανεξάρτητης συνάντησης ή σύντομου συνεδρίου για να καθορίσουμε τη μελλοντική πορεία μας. Προσπαθούμε να θέτουμε εφικτούς και επιτεύξιμους στόχους, επειδή η καθημερινή απασχόληση των μελών με τις εργασίες τους δεν επιτρέπει την υλοποίηση μεγάλων σχεδίων και επειδή βασίζεται στην εθελοντική εργασία και προσπάθειά των μελών. Εδώ η συνεργασία στηρίζεται στο ανθρώπινο δίκτυο που έχει δημιουργηθεί, ώστε να καταργούνται τα σύνορα των χωρών από τις οποίες προέρχονται τα μέλη και να υπάρχει κοινή πλατφόρμα επικοινωνίας μέσω του ηλ-ταχυδρομείου.
- ♦ **Google Library Project** (<http://books.google.com>). Είναι το εγχείρημα της Google με μεγάλες βιβλιοθήκες του κόσμου (Πανεπιστήμια Oxford, Stanford, Harvard, Princeton, Michigan, New York Public Library) για την ψηφιοποίηση βιβλίων. Πρόκειται για παράδειγμα εταιρικής συνεργασίας βιβλιοθηκών με τον ιδιωτικό τομέα.

Επίλογος

Τα παραδείγματα και τα είδη συνεργασιών μεταξύ βιβλιοθηκών και άλλων φορέων μόνο από τη φαντασία μπορούν να περιοριστούν. Η επιτυχία των

βιβλιοθηκών δεν μετράται σήμερα από τον αριθμό των τεκμηρίων που διαθέτουν σε έντυπη και ψηφιακή μορφή. Οι βιβλιοθήκες θεωρούνται επιτυχημένες όταν μπορούν να γεφυρώσουν τις κοινότητες που εξυπηρετούν και να διευκολύνουν την έρευνα και τα αιτήματα των χρηστών τους. Οι βιβλιοθήκες είναι επιτυχημένες όταν προσφέρουν νέες υπηρεσίες και όταν βοηθούν τους χρήστες να ανακαλύψουν υπηρεσίες που προσφέρουν άλλα ιδρύματα. Η γεφύρωση επιτυγχάνεται με τη συνεργασία μεταξύ διαφόρων τομέων. Έτσι οι βιβλιοθήκες γίνονται αρχιτέκτονες και πρωτεργάτες συνεργασίας (Brantley 2007).

Θα κλείσω την ομιλία αυτή με μια φράση από τα Απομνημονεύματα του Στρατηγού Μακρυγιάννη: οι Έλληνες μεγαλουργούν όταν εργάζονται από κοινού. Προτρέπει να «είμαστε εις το εμείς και όχι εις το εγώ». Αυτό δεν είναι το επιστέγασμα της συλλογικότητας και της συνεργασίας, η κοινή πορεία για επίτευξη στόχων?

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Βιβλιογραφία

1. *Κατευθυντήριες Οδηγίες CALIMERA: κατευθυντήριες οδηγίες ορθής πρακτικής για αρχεία, βιβλιοθήκες και μουσεία* / μετάφραση: Εύα Σεμερτζάκη. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας, 2006.
2. Brantley, P. (2008), "Architectures for collaboration: roles and expectation for digital libraries", *EDUCAUSE review*, Vol. 43 No. 2, διαθέσιμο στο <http://connect.educause.edu/Library/EDUCAUSE+Review/ArchitecturesforCollabora/46313>, ανακτήθηκε στις 11-5-2008.
3. Colaianni, L.A. (2000), "Making stone soup: library cooperation – professional responsibility or necessity?", *66th IFLA Council and General Conference*, Jerusalem, 13-18 August.
4. Eccles, K. (2006), "Consortia build, negotiating strength", *Information Outlook*, Vol. 10 No. 12, pp. 31-37.
5. Eriksson, A. B. (2007), "Cooperation for better libraries", *World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council*, Durban, South Africa, 19-23 August.

6. Kohl, D. F. & Sanville, T. (2006), "More bang for the buck: increasing the effectiveness of library expenditures through cooperation", *Library Trends*, Vol. 54 No. 3, pp. 394-410.
7. Martin, R. S. (2003), "Cooperation and change: archives, libraries and museums in the United States", *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council*, Berlin, 1-9 August.
8. Melrose, E. A. (2003), "If we can do it, so can you", *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council*, Berlin, 1-9 August.
9. Ostgard, E. (2006), "BiMIN – Library co-operation in Northern Scandinavia", *Scandinavian Public Library Quarterly*, Vol. 35 No. 3, διαθέσιμο στο http://www.splq.info/issues/vol35_3/06.htm, ανακτήθηκε στις 11-5-2008.
10. Rader, H. B. (2001), "Managing academic and research libraries partnerships", *67th IFLA Council and General Conference*, Boston, 16-25 August.
11. Rasmussen, B. & Hoivik, T. (2003), "Library innovation is hard work: lessons from a Norwegian case study", *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council*, Berlin, 1-9 August.
12. Tedenmyr, E. (2001), "Co-operation + web access = timeliness", *67th IFLA Council and General Conference*, Boston, 16-25 August.